

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مدارس جدید

و نفوذ فرهنگی غرب در ایران

مؤسسه فرهنگی هنری قدر و لایت

عنوان و نام پیداوار	مدارس جدید و نفوذ فرهنگی غرب در ایران/ تالیف و تدوین موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت.
مشخصات نشر	تهران: موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	۲۸۰ ص: صور؛ ۰/۱۴ × ۰/۲۱ × ۰/۵ س.م.
شاپک	ساختمان: ۹۰۰۰۰-۹۷۸-۹۶۴-۴۹۵-۱۸
وضعیت فهرست نویسی	فیلیا
یادداشت	کتابنامه: ص. [۳۷۹] - ۲۸۰: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	آموزش و پرورش -- ایران-- تاریخ -- تأثیر غرب
شناسه افوده	موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت
رد بندی کنگره	LAI۱۳۵۱/۴۳۹۴
رد بندی دیوبی	۳۷۰/۹۵۰
شماره کتابشناسی ملی	۴۱۶۷۹۹۳

مدارس جدید

و نفوذ فرهنگی غرب در ایران

تألیف و تدوین: مؤسسه فرهنگی هنری قدرولایت

ناشر: مؤسسه فرهنگی هنری قدرولایت

نوبت چاپ: اول با ویراستاری و تغییرات شمارگان: ۱۳۹۵

حروفچینی: ظریفیان / لیتوگرافی: سحر / چاپ: آبنوس / صحافی: صداقت

شایک: ۸-۴۸۱-۴۹۵-۹۶۴-۹۷۸

قیمت: ۹۰۰۰ تومان

خیابان باستم - خیابان ۱۲ فروردین چند - کوچ

لـفـن : ٦٦٤٦٩٩٥٨ - ٦٦٤١١٥١ نـمـاـبـر : ٢٠٥-٢٠٧

نمایندگی‌های فعال در استانها و شهرستانها

۰۴۵۳۲۲۱۱۷۲۵ - اهواز، رسانه پیداری / آینه،

Digitized by srujanika@gmail.com

پایان، هر در فرهنگی سواد اسلامی و سفید حاج حضرت آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی بجز این دو جلسه، ناظر و معاون امور اسلامی و امور امنیتی اسلامی از این دو جلسه می‌باشد.

انتشارات صبح امید | تهران، چاپ و شرکت اینترنتی اهل سنت | جهود، انتشارات مصلی | ۰۹۱۴۲۲۴۶۹۳

شیراز، نماشگاه قرآن و عترت ۲۱۳۶۲۶۴۷۴۳، قم، بستان کتاب ۱۰۵، سوره مهر ۲۰۳۱۰۲۴، قم، زمزم هدایت ۰۲۵۳۷۷۲۰-۰۲۵۳۷۷۲۳-۰۲۵۳۷۷۲۴

ساري، پخش کتاب رسالت ۱۱۳۳۲۲۷۴۳ • ۰۹۱۴۲۶۲۳۷۹ ياسوج، کتابفروشی الغدیر

info@ghadr110.ir | سایت شورای اسلامی | www.ghadr110.ir | شورای اسلامی | شورای

گلستانہ شاہزادہ ناظم سے ملکی پیاری، ایسرائیلی۔

کلیه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر است

فهرست

۷	پیشگفتار
فصل اول	
۱۳	تشکیل مدارس و دانشگاهها
۱۹	مدرسه‌های دارالفنون
۲۶	مدرسه‌های علوم سیاسی
۳۳	مدرسه‌های عالی حقوق
۳۶	مدرسه‌های عالی حقوق و علوم سیاسی
۳۶	تأسیس مدارس زنجیره‌ای
۴۰	تأسیس مدارس خارجی
۴۱	تأسیس مدرسه‌های دارالمعلمین و دارالمعلمات
۴۵	تأسیس مدارس سپهسالار و مشیریه
۴۷	ترفند روشنفکران برای ترویج مدارس جدید
۵۰	روندهای آموزه‌های مدارس جدید و نگرانیها
۵۳	تغییر و تحولات آموزش و پرورش در دوران رضاخان
۶۵	تشکیل دانشگاه تهران

پیشاهنگی و انجمن تربیت بدنی ۷۹

فصل دوم

اعزام دانشجو به خارج از کشور ۸۳
حاجی بابا افشار ۹۷
میرزا محمد صالح شیرازی ۹۸
استاد محمد علی چخماق‌ساز ۱۰۰
حسینقلی آقا ۱۰۱
میرزا جعفر خان فراهانی (مشیرالدوله) ۱۰۲
مقصد دانشجویان اعزامی به خارج کشور ۱۰۷
خاستگاه محققین اعزامی به خارج از کشور ۱۱۸

فصل سوم

تشکیلات وزارت‌خانه‌های فرهنگ و معارف و آموزش کشور ۱۲۳
انجمن معارف ۱۲۵
تغییرات وزارت‌خانه‌های علوم، آموزش و پرورش، فرهنگ و هنر ۱۳۴
استنتاج از سیر تغییرات وزرا ۱۴۲

فصل چهارم

متولیان و تأثیرگذاران بر فرهنگ، آموزش و پرورش و آموزش عالی کشور ۱۴۵
میرزا نصرالله خان مشیرالدوله ۱۴۹

میرزا حسن خان مشیرالدوله، مشیرالملک (پیرنیا).....	۱۵۳
محمد علی فروغی «ذکاءالملک»	۱۵۷
میرزا علی خان امینالدوله	۱۶۰
جعفر قلی خان هدایت (نیرالملک).....	۱۶۳
میرزا احمدخان بدر	۱۶۵
میرزا محمدصادق طباطبائی.....	۱۶۷
حاجی میرزا محمودخان احتشامالسلطنه	۱۷۱
میرزا یحیی دولت آبادی	۱۷۴
شیخ ابراهیم زنجانی.....	۱۷۸
حاج سید نصرالله تقوی	۱۸۰
حسن رشدیه تبریزی	۱۸۴
اسماعیل مرأت	۱۸۸
علی اصغر حکمت	۱۹۰
سید محمد بیرجندي معروف به تدین	۱۹۳
شاهزاده سلیمان میرزا محسن اسکندری	۱۹۷
دکتر متین دفتری	۲۰۳
دکتر عیسی صدیق اعلم	۲۰۸
تغییرات فکری و رفتاری پس از سفر امریکا	۲۱۷
دکتر جهانشاه صالح	۲۲۱
دکتر منوچهر گنجی	۲۲۴
استنتاجها	۲۳۲

بررسی رشته و محل تحصیل وزیران علوم و معارف و آموزش	۲۳۷
نتیجه	۲۴۱
انقلاب اسلامی چه کرد و تا کجا پیش رفت؟	۲۶۸
منابع	۲۷۹

پیشگفتار

در ادامه بررسی تاریخ معاصر ایران و مسأله «تھاجم فرهنگی» در این مقطع تاریخ کشورمان، وضعیت آموزش و پرورش و آموزش عالی کشور و تغییرات و تحولات و جهتگیری این مراکز آموزشی و علمی، مورد بررسی و تحقیق قرار گرفت که در این مجلد عرضه شده است.

در روند این بررسیها، تاکنون وضعیت ادبیات داستانی را از دوره مشروطه تا حال حاضر در سه مجلد تحت عنوان «جای پای گردباد»، وضعیت روحانیت و حوزه‌های علمیه را از عصر مشروطه تا پیروزی انقلاب اسلامی تحت عنوان «تھاجم به روحانیت و حوزه‌های علمیه در تاریخ معاصر ایران» - که جلد دوم آن در دست آماده‌سازی و انتشار است - و تھاجم به ارزش‌های اسلامی، بویژه مسأله کشف حجاب، وضعیت تاریخ‌نویسی و تاریخ‌نگاران - که در سه جلد تحت بررسی و آماده‌سازی است - ارائه شده است. علاوه بر این آثار، از عوامل انسانی مؤثر در تحولات تاریخ معاصر ایران در ارتباط با «تھاجم فرهنگی»، به بازخوانی مستند و مُنصفانه نقش روشنفکران پرداختیم و از این مجموعه سه جلد کتاب منتشر شده است که در جلد اول آن به بررسی زندگی و اقدامات ده چهره، در جلد دوم دو چهره و در جلد سوم، یک چهره شاخص روشنفکری اقدام شده است. ملاحظه می‌شود که چهارچوب کار تحقیقی و پژوهشی این

مؤسسه در موضوع تاریخ معاصر ایران، کاملاً حساب شده و یک روند منطقی و برنامه‌ریزی شده را دنبال کرده است.

بررسیها نشان می‌دهد که استعمار برای سلطه‌گری خود در ایران - و هر کشور دیگری - سه مرحله را طی کرده و می‌کند. مرحله اول، شناسایی و کسب اطلاعات مورد نیاز است. در این مرحله، عوامل متعددی به کارگیری می‌شوند تا اطلاعات لازم کسب شود. عواملی چون: سفارتخانه‌ها و عوامل رسمی کنسولگریها و هیأتهای اعزامی؛ مستشرقین و اسلام‌شناسان غربی، مستشاران و پژوهشکاران و مستخدمین غربی، اقلیتهای سیاسی و شبه مذهبی مانند بهاییها و بابیها، هیأتهای تبشيری و تبلیغی غرب، تجار و بازرگانان و هیئتهای اقتصادی کشورهای استعماری، جاسوسان و مأموران اطلاعاتی و عناصر نفوذی، نخبگان و روشنفکران وابسته و مرعوب و غرب‌زده، انجمانها و احزاب و محافل سرّی و آشکار وابسته، در این مرحله اطلاعات لازم را برای استعمار به دست آورده و نیازهای مراکز اطلاعاتی و سیاستگذاری غرب را تأمین کرده‌اند.

مرحله دوم، تنظیم اصول و طرح‌ریزی تهاجم، یعنی تعیین استراتژی تهاجم است. در این مرحله آماجهای و ابزارهای تهاجم به هریک از این آماجهای مشخص و برنامه‌ریزی شدند. تغییر ساختار و سازمان سیاسی و روی کار آوردن قدرتمندان وابسته و مطیع، انحراف در عقاید و باورهای دینی و ملی مردم، تأثیرگذاری در آداب و رسوم و فرهنگ ملی و تحمیل فرهنگ مبتذل خود، جدایی دین از سیاست و انزوای روحانیت از امور مردم و حکومت، هویت‌زدایی از نسل جوان کشور، ایجاد مراکز و مجتمع فرهنگی، حزبی، آموزشی و هنری براساس الگوها و نظریه‌های غربی، ترویج و انتشار افکار

ترجمه‌ای و اقتباسی، و جلوگیری از رشد استعدادها و انسداد راههای تولید فکر و علم، از جمله این اصول و طرح ریزیهای است.

ابزارهای مختلف و متنوع و بعضًا پیچیده‌ای در این تهاجم به کارگیری شده‌اند. روزنامه‌ها و مجلات، رادیو و تلویزیون، کتاب، فیلم و تئاتر، موسیقی، شعر، مراکز و محافل شهوترازی، جشنواره‌ها، ماهواره و اینترنت (در عصر حاضر)، احزاب و جمعیت‌ها، محافل فراماسونری، دربار، اساتید و معلمان غرب‌زده، رفاه‌زدگی و اشرافیگری و مصرف‌گرایی، الگوسازی و ... از جمله ابزارهای به کار گرفته شده هستند.

ابزارها و عوامل شمارش شده، عمدتاً در روش‌هایی چون، شبه‌آفرینی، هویت‌زدایی، تحریف، استهزاء و سخریه، تحریک شهوات، لاقیدی و اباخیگری، اعتیاد و فساد، مُدَگَّرایی و تجدّد، تفرقه، یأس آفرینی، بِی‌مُسْؤُلیتی، دنیاپرستی، سرگرمی و تن‌پروری، اختلاف طبقاتی، خودباختگی، تحقیق و ... فعال می‌شوند.

مرحله سوم، مرحله عملیات است. هماهنگ‌سازی بین ابزارهای مورد استفاده، پشتیبانی مادی و روانی و فضاسازی لازم برای عوامل دست‌اندرکار، فشار سیاسی و اقتصادی بر دولتمردان برای پذیرش و همراهی، استفاده از ابزار قدرت و تهدید نظامی برای مرعوب کردن و ناامید ساختن مردم، مهم‌ترین اقدام استعمارگران در این مرحله است تا این که اقدامات انجام شده در داخل را به سوی اهداف، هدایت و به پیروزی برسانند.

کتاب حاضر، چگونگی عملکرد استعمارگران را در هدف بسیار مهمی چون آموزش و پژوهش و دانشگاهها نشان می‌دهد. فرهنگ هر کشور و آموزش و پژوهش آن، رکن اساسی استقلال یا وابستگی است. استعمار بخوبی می‌داند

که با تسلط بر فرهنگ و آموزش هر کشور می‌تواند بدون احتیاج به نیروی نظامی، آن کشور را زیر سلطه خود بگیرد و بر مقدرات و منابع آن حاکم شود. اگر فرهنگ جامعه‌ای وابسته و مرتزق از فرهنگ مخالف باشد، ناچار دیگر ابعاد آن جامعه به جانب مخالف گرایش پیدا می‌کند و بالاخره در آن مستهلك می‌شود و موجودیت خود را در تمام ابعاد از دست می‌دهد. استقلال و موجودیت هر جامعه از استقلال فرهنگ آن نشأت می‌گیرد و ساده‌اندیشی است که گمان شود با وابستگی فرهنگی، استقلال در سایر ابعاد دیگر یا یکی از آنها امکان پذیر است. بی‌جهت و من باب اتفاق نیست که هدف اصلی استعمارگران که در رأس تمام اهداف آنان است، هجوم به فرهنگ جوامع زیر سلطه است. اتفاقی نیست که مراکز تربیت و تعلیم کشورها و از جمله کشور ایران از دبستان تا دانشگاه مورد تاخت و تاز استعمارگران خصوصاً غربی‌ها و اخیراً آمریکا و شوروی قرار گرفت و زبان‌ها و قلم‌های غرب‌زدگان و شرق‌زدگان، آگاهانه یا ناآگاهانه و اساتید غرب‌زده و شرق‌زده دانشگاهها در طول مدت تأسیس دانشگاهها و خصوصاً دهه‌های اخیر، این خدمت بزرگ را برای غرب و شرق انجام دادند.^(۱)

بررسی روند شکل‌گیری و عملکرد مدیران ارشد نظام آموزشی کشور در تاریخ معاصر، نشان می‌دهد که استعمار با اطلاع از اهمیت آن، با یک برنامه‌ریزی دقیق در ایجاد و اداره مدارس و دانشگاهها، دخالت وسیع داشته

---

۱. حضرت امام خمینی(ره)، صحیفه نور، ج ۱۵، ص ۱۶۰.

است. عیسی صدیق، بنیانگذار دانشگاه تهران، به دعوت مؤسسهٔ صهیونیستی راکفلر به آمریکا می‌رود و با کپی‌برداری از سیستم دانشگاههای آن کشور، نسخهٔ دانشگاه تهران را تهیه می‌کند و به دعوت رضاخان به تأسیس آن اقدام می‌کند! مدارس ابتدایی و دبیرستانی نیز از سوی وابستگان به فرهنگ غرب و در پاره‌ای موارد مستقیماً توسط اتباع و کنسولگریهای خارجی دایر شده‌اند. این بررسی و نتایج حاصله، در پی تخطیهٔ آموزش و پرورش و آموزش عالی و انکار نقش مثبت آنان، و نیز تحولات اساسی که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، در آنها ایجاد شده است، نیست. بلکه دو هدف اصلی را می‌توان، برای آن مدد نظر قرار داد.

اول: آگاهی ملت و دانشجویان و دانش‌آموزان از سابقهٔ تاریخی این کشور و نقشی که استعمار - به رغم ادعای تمدن و دموکراسی و آزادی و حقوق بشر - در این عرصه ایفا کرده است. این آگاهی، ضریب هوشیاری و حساسیت خودی‌ها را بالا می‌برد و نسبت به برنامه‌ها و تحرّکات دشمنان و یافتن ردّ پای غیرخودیها و بیگانه‌ها، بیداری و عمق‌نگری می‌بخشد و نوع مطالبات آنان را از مسؤولان آموزشی مشخص می‌کند.

دانشجویان و دانش‌آموزان می‌باشند با این آگاهی‌ها، نسبت به استقلال مراکز آموزشی و علمی - همچنان که حضرت امام(ره) در وصیت‌نامهٔ خویش فرمودند - حساس بوده و از مسؤولان، برنامه‌ها و اقدامات مستقل، علمی، پویا و مورد نیاز کشور و مطابق با فرهنگ اسلامی را مطالبه کنند و در برابر انحرافها ایستادگی نشان دهند.

دوم: مسؤولان نظام آموزشی و اجرایی کشور، نسبت به برنامه‌ریزی جامع آموزشی و تربیتی و استقلال مراکز علمی و دانشگاهی، و ایجاد تحول عمیق

در جهت هویت‌بخشی و ارزش‌های ملی و اسلامی، تلاش و جدیت و دقت بیش‌تر معمول دارند؛ چرا که در صورت موفقیت نظام در تحول بنیادی و ماندگار سیستم آموزشی و تربیتی و دانشگاهی، می‌توان به آینده روشن و استقلال فرهنگی و تولید علم و جبران عقب‌ماندگیها امیدوار بود.

تاکید روزافزون رهبر معظم انقلاب اسلامی بر مسأله نهضت نرم‌افزاری و تولید فکر و علم و نقشهٔ جامع آموزش و پرورش، ایجاب می‌کند که با شناخت تاریخی مسأله آموزش و نقاط آسیب‌پذیر این نظام، از جمله فرهنگ ترجمه و تقلید و وابستگی در علم، قدم در مسیر اصلاح و برنامه‌ریزی گذاشت و با چشمان باز، سیستم و نظام مستحکمی را بنیان نهاد.

امیدواریم این بررسی، چنین ره‌آوردی را به دنبال داشته باشد و خداوند تبارک و تعالی در آن برکات و تأثیری روزافزون مقرر فرماید.

مؤسسهٔ فرهنگی هنری قدر ولایت